

8. Огієнко І. Українська церква за Богдана Хмельницького / І. Огієнко // Огієнко Іван (митрополит Іларіон) Богдан Хмельницький. – К. : Наша культура і наука, 2004. – 448 с.
9. Савченко І. Давня українська література: Словник-довідник : навч. посібник / І. Савченко, О. Кобелецька. – К. : Альфа-М, 2010. – 208 с.
10. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI-XVIII ст. : у 2 кн.: Ренесанс. Раннє бароко / В. Шевчук. – К. : Либідь, 2004. – Кн. I. – 400 с.
11. Чижевський Д. Українське літературне бароко : вибрані праці з давньої літератури / Д. Чижевський. – К. : Обереги, 2003. – 575 с.
12. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – 2-ге вид., перероб. та розшир. – К. : Критика, 2005. – 584 с.

In the article the author carried out characterizing the hetman Petro Sahaidachny versatile activity on the materials of “Poems on mournful burial of Petro Sahaidachny”. The attention is focused on the plot and compositional peculiarities of the work, the renaissance and baroque poetics of the work is clarified.

Key words and word-combinations: renaissance, baroque, panegyric, poem, hetman Petro Sahaidachny, baroque imagery.

Отримано: 11.06.2012 р.

УДК 001(477)(092):271.2(477)

Є. І. Сохацька

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИЙ УНІВЕРСАЛІЗМ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА (ІВАНА ОГІЄНКА) (до 130-річчя від дня народження)

У статті висвітлюється роль митрополита Іларіона як ідеолога Українського Православ'я та його вклад у розвиток українознавства.

Ключові слова і словосполучення: національна Церква, піонер українського відродження, Великий Українець.

Професор С. Килимник визначив постать митрополита Іларіона ще за його життя (1956 р.) як символічний, а разом з тим і реалістичний образ борця за Україну. Він писав: «Девізом життя цієї великої людини був поклик: – Встань, поневолений віками історичний народ, в єдності, любові й щирості за предковичну правду свою: розправ рамена свої, пізнай себе, – візьми в праву руку меч, а одночасно в ліву – факел культури й освіти, віри у Божу Правду, – і ти переможеш [1, с. 21].

З цим гаслом – вірою в Бога і науку – йшов митрополит Іларіон (у миру Іван Огієнко) по життю, з таким же гаслом повинен йти кожен, хто вважає себе українцем.

В історію нашої духовності Іван Огієнко ввійшов як один з її творців, ідеолог Українського Православ'я, Учитель нової ери відродження Української Церкви, другий в історії Української Церкви перекладач Біблії (1940 р., 1962 р.), невтомний трудівник на ниві українського відродження, один із будівничих української національної освіти.

У річницю упокоєння митрополита Іларіона (1973 р.) о. Олександр Костюк справедливо писав:

Він вчив людину не одну;
Він цілу вчив Галичину,
Волинь, Підляшшя і Холмщину
Своїм журналом «Рідна мова»,
Щоб спільна в нас була розмова
І граматична теж основа.

.....
Згадаєм маєм чи Владику!
Він спадщину лишив велику;
Бо – понад тисячу лиш творів
Народ наш, із усіх просторів,
Цілої нашої України –
Їх берегтиме як перлини [2, с. 98].

У бібліотеці Академії Наук України імені В. Вернадського зберігається книга митрополита Іларіона «Ідеологія Української Церкви» (Холм, 1944 р.) з дарчим написом автора: «Народ без власної ідеології – мертвий» [3, с. 40]. Ідеологію Іван Огієнко розумів передусім як світобачення народу, ядром якого є певна релігія.

Маючи на меті об'єднання усіх українців у єдину державу на засадах християнської релігії і вбачаючи в цьому шлях спасіння українського народу, митрополит виробив і обстоював свою концепцію **національної релігії і національної церкви** (вид. моє. – Є. С.). Вона звучить актуально і в наш час, коли постало питання активного включення релігійного фактору в процес національного духовного відродження, формування національної самосвідомості. «Вірою батьків» він оголосив Православ'я.

Переконаність митрополита Іларіона у тому, що князь Володимир приймав саме Православ'я, базувалася на визнанні ним 867 року, а не загальноприйнятого 1054 року як часу розколу єдиної Вселенської Христової Церкви. «Наріжним каменем нашої церкви, її ідеологією стала чистота Православ'я», – стверджував він [4, с. 102].

Головними прикметами Православної Церкви у праці «Ідеологія Української Церкви» (Холм, 1944 р.; Вінніпег, 1973 р.) митрополит Іларіон визначив передусім її апостольство, її першість на європейському Сході, з огляду на початок її місійної праці.

Головною і основною прикметою життя української церкви, на думку Іларіона, є соборноправність та одна з її істотних рис – обиральність: адже практично в українському православному житті традиційно виборними були посади як звичайного священнослужителя, так і ієрарха, глави церкви. «Власне обиральність духовенства в давній Україні, вважає З. Тіменик, забезпечила належний духовний церковний саморозвиток, адже кожен священнослужитель силою обставин мусив удосконалюватись (духовно, ідейно, освітньо), як того вимагала громада» [4, с. 103].

Дбаючи про розвиток ідеології церкви, митрополит Іларіон пильно досліджував справи «незалежності Церкви від керівних впливів світської влади». І цю прикмету він назвав теж пріоритетною. Власне, гармонійність відносин між владою духовною і світською сприяла належному духовному розвитку народу і правдивій його християнізації.

Незалежність української церкви від державних чинників зумовлена була й тим, що українські священнослужителі традиційно були не тільки проповідниками духовними, а й національними.

Митрополит Іларіон розробляє і соціальну доктрину української церкви, висунувши гасло «Служити народові – то служити Богові», наповнюючи його

новим історичним змістом, поєднуючи з традиційними обов'язками, тобто богослужбовою ревністю, діяльним пастирством, учительством (передовсім проповідництвом), законовчительством по школах (катехизаційною діяльністю), культурно-просвітньою працею, місіонерством, добродійництвом. Якщо все це в інтересах церкви й народу душпастир сповнає самовіддано, то він мимоволі заслуговує на авторитет серед мирян. Власне, високоавторитетність духовенства повинна стати однією з національних прикмет української церкви.

Увага до простої людини є найпершою, за Огієнком, справою церкви. Її переорієнтація на такий лад не була новиною, а радше прагненням відновити в усій повноті традиції апостольського місіонерства: апостоли – прості рибалки – самі могли легко спілкуватися з просто людиною. Ієрарх закликає «перебудувати свої стосунки до вірних, зіллється з народом воедино, печалитись його горем..., його стражданнями».

Відзначив митрополит Іларіон особливості автокефалізаційного процесу в контексті ідеології Українського Православ'я. Він відзначав, що це за апостольського часу витворилася своя ідеологія помісних церков. Окремішність, автокефальність самої ідеології не ставала дисонансом у житті Вселенської Церкви, оскільки на Сході реальним було сестринське поєднання між Патріархатами (всі, крім Римського, належали до однієї держави – Візантії – і не виявляли сепаратистських рухів, а папа в Римі не претендував на прима́т в управлінні всією Вселенською Церквою).

Особливість і характер автокефалізаційного процесу історично пов'язані із самим поділом Вселенської Церкви на Східну і Західну, який остаточно стався 1054 р. [5].

Знаменно, що І. Огієнко, проводячи тотожність між **автокефальністю і національністю** (вид. моє – Є. С.) (у контексті згармонізованих взаємозв'язків), національність Церкви називає третьою великою істотною ознакою православ'я. Церква «народна, рідна, національна» сприймається в нього синонімічною [6, с. 46-49].

Національна окремішність церкви – першоумова християнізації народу (християнізації не як одномоментного явища при охрещенні, а як процесу безперервного), виходячи з того, що людина розуміє Бога тільки у своїй національній уяві через **рідну мову** (вид. моє – Є. С.), бо сама вона (рідна мова) є шляхом до Бога, шляхом найкоротшим і найкращим» [6, с. 48].

Митрополит Іларіон багато уваги приділяв обстоюванню ідей вживання рідної мови в церковному житті. «Рідна мова, – писав він, – то найголовніша основа існування народу як окремої нації: без окремої своєї мови нема самостійного народу, нема самостійної культури <...> Гине мова – гине й історія, культура, церква як чинники окремішності народу, як чинники, що складають твою націю» [7, с. 108].

Засобом для держави у виконанні рідномовних функцій виступають школа, преса, радіо, кіно, інтелігенція, а також Церква. Відправа богослужінь живою мовою свого народу є не лише неодмінним чинником збереження його як окремої, самостійної нації, а й гарантом тієї духовної користі, що є його метою.

Ставши міністром Ісповідань (Віровизнань) у уряді УНР (з 15 вересня 1919 р.), він видає наказ від 24 вересня 1919 р. преосвященним України, в якому наголошувалося на необхідності здійснення відправ та виголошення проповідей у церквах рідною мовою, а також заміни церковно-слов'янської фонетики українською [8, с. 346-347].

Ще раніше, наступного дня після свого призначення на посаду міністра, тобто 16 вересня 1919 р., І. Огієнко у зверненні «До всіх Преосвящених єпископів і архієпископів на Україні» проголошував: «...звертаюся до Вас з щирим прохан-

ням допомогти мені в моїй важкій праці по упорядкуванню церковного життя нашої Української Церкви на національних основах. Ласкаво прошу Вас зберегти в чистоті стародавні наші церковні звичаї і обряди. Служба Божа по старому нашому звичаю має проводитися українською мовою, святе Євангеліє нехай читається українською мовою, нехай невидимо Спаситель благовістить до змученого народу нашого рідною йому українською мовою. Проповідь церковна нехай провадиться українською мовою пастви на користь, Богові на славу!» [8, с. 345].

Науково обґрунтовані правила вимови богослужбових і давніх українських літературних текстів І. Огієнко сформулював у низці праць: «Як треба вимовляти букву Ъ в церковнослов'янських текстах. Історія букви Ъ на Україні» (Тарнів, 1921 р.), «Українська мова в церкві (Холм, 1943 р.)», «Українська вимова богослужбових текстів (Наша культура. — 1936. — Кн. 6)», «Українська церковна вимова (як окремих розділ у книзі «Наша літературна мова»). — (Вінніпег, 1958 р.), «Хвалімо Бога українською мовою» (Вінніпег, 1962 р.) та ін.

Потреба повернення вікодавньої української вимови богослужбових текстів, відкинутаї в імперські часи у XVIII ст., а потім продовжено протягом усіх радянських десятиріч, особливо хвилювала І. Огієнка. І сьогодні точаться дискусії щодо вибору богослужбової мови в православних церквах. У більшості наших храмів використовується не українська, а слов'янська, «церковнослов'янська», як її називають самі священнослужителі, мова, до того ж не з українською, а з російською вимовою.

Потребу повернення вікодавньої української вимови богослужбових текстів Іван Огієнко розглядав не тільки як внутрішньоцерковну, а і як ширшу проблему — національної культури та сучасної української літературної мови. У праці «Українська церковна вимова» (1958 р.) він писав: «Та церковнослов'янська мова, якої вживає в себе Російська церква, це мова новоцерковнослов'янська, яка має з старослов'янською мовою не багато спільного. В основі цієї мови лежить уже мова російська, а головню — нова російська вимова». Він наголошував і на інших аспектах проблеми: «У теперішній літературі в советській Україні не раз заходить потреба зачитувати церковнослов'янський текст або стару українську пам'ятку. І цитують так: *верую, Господі, небо, нині* і т.ін. — це пізніша російська вимова і так цитувати по-українському — це виявляти неграмотність» [9, с. 43].

На жаль, і тепер часто вчителі і учні в класах, актори зі сцени, на радіо й телебаченні читають твори давнього українського письменства не з автентичною **українською**, а російською вимовою. Такий самий підхід демонструють і співочі колективи, виконуючи хоріві композиції українців Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Веделя.

Виходячи з того, що без Церкви не можна створити свідому українську націю, І. Огієнко розробив цілу програму діяльності духовенства в рідномовному житті. Кожен священник повинен не лише добре знати літературну мову й вимову народу, якому служить, а й пильно дбати про кращий стан рідної мови своїх вірних як головної основи їхньої національної культури й міцної твердині для віри. «Рідна мова — шлях до Бога».

І. Огієнко вважав «непрощеним гріхом» вживання священником Української Церкви чужої мови в його родинному житті або в розмовах з вірними. Більше того, на думку вченого-богослова, священник має відповідати за мовне винародовлення своєї пастви, не допускати його всіма можливими і доступними йому силами. При цьому в нагоді мають стати жінка-мати, домашнє читання вірних [3, с. 53].

Митрополит Іларіон неодноразово цитує такі думки із Послання Апостола Павла до коринтян: «Як багато, наприклад, різних мов є на світі — і

жодна з них не без значення! Бо коли я молюся чужою мовою, то молитися дух мій, а мій розум без плоду! Але в церкві волюю п'ять слів зрозумілих сказати, щоб і інших навчати, аніж десять тисяч слів чужою мовою!» [14, с. 10-19].

Зразком втілення в практику українізації Церкви є душпастирська діяльність І. Огієнка на посту єпископа, згодом архієпископа і митрополита Холмсько-Підляської єпархії. Для керівництва і управління єпархією утворює Холмсько-Підляську духовну консисторію. При ній засновується український пресвідділ, українське церковне видавництво, відділ українізації церкви. Найперше, що в цьому напрямку зробив Владика Іларіон, це завів у богослужінні староукраїнську мову, або за бажанням парафіян живу українську мову, а Богослужби з російською вимовою заборонив [4, с. 30]. У відправх Всенічної й Літургії почали звучати молитви за померлих великих українських діячів, гетьманів, письменників, вчених, відправлялися Панахиди за них. Особливо увагу архієпископ звертав на проповіді, які, на його думку, мусять виголошуватися рідною мовою, навчати, освічувати, виховувати народ. Проповіді самого Владика відзначалися змістовністю, натхненністю, урочистістю, і в той же час популярністю. Своїми проповідями він захоплював слухачів, будив в них християн і українців.

Все діловодство єпархії з часом переводиться на українську мову. На допомогу парафіян єпископ склав «Наглядну таблицю українського правопису». Засновується церковне видавництво, яке видає «Український Православний Вісник», річні «Церковні календарі», «Молитовник для українських дітей» тощо.

Для підготовки національносвідомих священників в Холмі засновується Духовна семінарія, в якій працював працювали кваліфіковані українські православні богослови. Проводяться з'їзди духовенства, на яких Владика сам читав лекції на церковно-релігійні теми, з національно-громадського життя. З метою навчання мирян священники поширювали церковнослов'янські тексти з українською вимовою. В різних парафіях читалися виклади на тему «Українська літературна мова і її значення в розвитку нації» та «Правильна вимова церковно-слов'янського (староукраїнською) богослужбового тексту». Об'їзди Єпархії Владикою стали регулярними. Активізували свою діяльність засновані ним Товариство Українських Богословів, а також Церковно-Парафіяльні Братства, зокрема дитячі «Молодечі братства».

Національно-державницьким аспектом відзначається душпастирська діяльність митрополита Іларіона у Вінніпезі (Канада). Цій меті слугували його різні види діяльності: і відправа релігійних служб в Митрополитальному соборі, і його релігійні проповіді та пастирські послання в чині Першоєрарха Української Греко-Православної Церкви в Канаді (з 1951 р.).

Чільне місце в проповідях митрополита Іларіона займають проблеми національної ідентичності – формування національної свідомості українського народу, високого патріотизму через шанування рідної мови, рідних звичаїв, своєї Віри й Церкви [10].

Крім богослужбових відправлень, які сприяли вихованню української громади у православному християнському дусі, Іларіон розбудував навколо свого осідку, Митрополитального Собору у Вінніпезі, цілу систему національно-ідеологічних та просвітительських заходів та діянь, що свідчило про його велику енергію та державницько-національні позиції.

Так, при Соборі діяв Український народний університет, курси українознавства, недільна школа, «Рідна школа», Братство молоді «Тризуб», «Пласт», часто проводилися чайні прийняття, урочисті вечери із святковими промовами на честь релігійних свят, історичних подій (300-річчя відновлення Української Державності, Свято Соборності, Герої Крут) чи державних діячів (примі-

ром, на честь голови УНР С. Петлюри та Провідника ОУН Є. Коновальця), вокально-музичні академії на честь національних свят, українських письменників та пам'яті Шевченка. Останнє було традиційним!

Великим внеском І. Огієнка у чистоту Українського Православ'я була його робота по перекладах і публікації українською мовою богослужбових книг. Починаючи з 1921 р., коли він опублікував свої переклади декількох молитов в Тарнові, Митрополит Іларіон протягом наступних 36 років здійснив 44 переклади богослужбових книг – рекорд, з яким в історії християнства мало хто може зрівнятися.

Проблема перекладу не є простою справою перекладу слів, але й змісту. І щоб переклад не ставав вільною інтерпретацією тексту богослужбових книг, перекладач повинен бути професійним лінгвістом й мовним естетом, але також і богословом.

В Івані Огієнку талановито поєднався не лише мовознавець український, староеврейський, старогрецький, не лише історик і етнограф, не лише філософ і культуролог, але й **визначний богослов** (вид моє – Є. С).

Переклад Івана Огієнка богословських книг і досі вважається еталонним, а ім'я його – синонімом ідеалу «не тільки за чистоту української мови, але й чистоту Православної Віри». Його внесок у культурний розвиток українства порівнюють із доробком Петра Могили та Івана Мазепи.

Великим науковим і життєвим подвигом Митрополита Іларіона був Переклад Біблії, над яким він працював 41 рік. Видання Огієнкової української Біблії здійснилося лише 1962 р. (хоча повний переклад було здійснено 11 липня 1940 р., згодом доповнено у квітні 1958 р.). Як автор першого наукового перекладу Біблії на українську мову митрополит Іларіон був титулований почесним членом Британського Міжнародного Біблійного Товариства.

Переклад Біблії мав передусім місіонерський характер. Владика хотів, щоб український народ мав можливість читати Святе Письмо у точному та зрозумілому перекладі українською літературною мовою.

Івана Огієнка справедливо називають піонером українознавства (Ю. Мулик-Луцик) [11, с. 35-38]. У сфері українознавства є такі теми, які просто не існували, допоки їх не відкрив митрополит Іларіон. І сьогодні вони існують завдяки першопрохідницьким зусиллям Владика Іларіона.

Проявом цього є його праці: «Українська культура» (1918 р.), «Історія українського друкарства» (1925 р.), «Історія української літературної мови» (1949 р.), «Словник Шевченкової мови» (1961 р.), перша монографія про наголос – «Український літературний наголос» (1951 р.). Митрополит Іларіон першим зацікавився релігійними мотивами та темами в літературному стилі Тараса Шевченка й написав про це монографію «Релігійність Тараса Шевченка» (1964 р.).

Число публікацій митрополита Іларіона досягає до двох тисяч, тому неможливо перелічити всі сфери українознавства, котрі були розпочаті зусиллями та ініціативністю Владика.

Постать митрополита Іларіона як вченого є всесвітньовідомою. Найбільш знайомими у світі є його роботи «Повстання азбуки і літературної мови у слов'ян» (1927 р., 1937 р.; Вінніпег, 1976 р.) та особливо «Костянтин і Мефодій, їх життя і діяльність. Історико-літературна монографія» (1927-1928 рр.; Вінніпег, 1970 р.).

Митрополит Іларіон підходив до сфери українознавства не просто як учений – професіонал чи фахівець – але насамперед як учений – патріот. Як учений, він чітко дотримувався наукового методу дослідження, котрий вимагає в першу чергу об'єктивності. А як патріот, він обирав найперше ті теми для дослі-

джені, котрі були корисними для потреб українського народу. У 1917-1918 роках він написав та опублікував такі роботи першочергової важливості, як: «Вчімося рідної мови. Нариси про мову українську» (1917 р.), «Рідне писання» (1918 р.), «Краткий курс украинского языка» (1918 р.), «Українська мова. Бібліографічний покажчик для вивчення української мови» (1918 р.) та ін.

Наприклад, праця «Українська культура» (1918 р.) була реалізацією ідеї формування нації, яка має спільну мову та спільну культуру. Саме вони вирізняють їх з-поміж всіх інших націй та утворюють сутність української національності. Він писав: «Я розповім вам про стародавню культуру нашого народу як нації, про культуру, до якої він ішов довгим шляхом [12, с. 4].

Іван Огієнко говорив поневоленому народові (1917 р.) про багату культуру їхніх пращурів, яка цивілізувала цілий Слов'янський Схід. І він показував, що Церква та культура царської Росії базувалася на ґрунті, який оброробляли українські плугари – духовні місіонери, вчені, письменники та техніки. Він першим почав так промовляти до нашого народу в 1918 році як автор «Української культури». Після цього він повторював це ще в серії своїх робіт – більших і менших.

Місіонери та учені з-поміж наших прабатьків, українців, несли Хрест, Євангеліє та слово науки далеко на Схід Європи. Він писав: «Ми перші просвітились християнством, світ Віри Христової вперше прийшов до нас і вже потім ми передавали його на Північ, де він заводився дуже мляво» [12, с. 101]. Саме вихідці з Подніпров'я своєю місіонерською службою понесли Віру Христову «до поганців»

Іван Огієнко наголошував на тому, що українська культура склалася на перехресті двох світових цивілізацій – східної та європейської. Її підґрунтям стали культури багатьох народів – історичних і сучасних. Вона увібрала в себе їх цивілізаційні досягнення, засвоїла і переробила їх вищі духовні цінності. Своїми підвалинами українська культура має тисячолітню східнослов'янську традицію, спирається на могутній, творчий потенціал українства, історично ще й досі не реалізований. Причина – відсутність сприятливих умов для свого збереження і розвитку (зокрема за часів підкорення України Російською імперією).

Таким чином, названі постулати підпорядковані на те, щоби зміцнити дух українського народу, його віру у власні сили та у власне історичне покликання.

Іван Огієнко є постаттю не лише загальноукраїнського, а й загальносвітового значення, епохальною людиною, подібні до якої – в історії українського народу зустрічалися дуже рідко.

Заповіді митрополита Іларіона написані для нас. Не виконувати їх – бути в боргу перед ним.

Не розчаруємо сподівань Великого Українця, хай справдяться його надії!

Список використаних джерел:

1. Килимник Ст. З недавніх спогадів / Ст. Килимник // Віра й Культура. – Вінніпег, 1956. – Ч. 5 (29). – С. 19-21.
2. Костюк О., о. Календар «Рідна Нива» на 1973 р. / о. О. Костюк. – Вінніпег, 1973. – С. 98.
3. Митрополит Іларіон : зб-к / [автори: А. М. Колодний, М. І. Кирюшко і Л. О. Филипович]. – Львів : Львівський музей історії релігії. Вид-чий відділ: Логос, 1993. – 77 с.
4. Цит. за кн.: Тіменик Зиновій. Іван Огієнко (Митрополит Іларіон). 1882-1972 рр. Життєво-бібліографічний нарис / Зиновій Тіменик. – Львів : [Наукове Товариство імені Т. Шевченка], 1997. – Серія «Визначні діячі НТШ». – № 6. – 227 с.
5. Див. детальніше: Іларіон, митр. Поділ Єдиної Христової Церкви і перші спроби поєднання її. Історично-канонічна монографія. Виклади на Богословському Відділі Колегії Св. Андрія у Вінніпегу / Іларіон. – Вінніпег, 1953. – 384 с.

6. Лларіон. Идеологія Української Церкви / Лларіон // Мої проповіді. — Вінніпег, 1973. — 186 с.
7. Лларіон, мит. Навчаймо дітей своїх української мови // Іван Огієнко (митрополит Лларіон). Рідна мова / упор., автор передмови і комент. Микола Тимошик / Іван Огієнко. — К. : Вид-во «Наша культура і наука», 2010. — С. 101-138.
8. Огієнко Іван. Відбудова Української Церкви / Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Наук. зб-к. Серія історична та філологічна. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. — Вип. VIII [Подали К. Завальнюк і Т. Стецюк]. — С. 345-347.
9. Цит. за: Дивослово. — 2007. — №11. — С. 43.
10. Див. детальніше: Сохацька Є. І. З думою про націю: національно-державницький аспект релігійних проповідей митрополита Лларіона (Івана Огієнка) / Є. І. Сохацька // Іван Огієнко у діалозі культур (Огієнківські читання у Чудодієво) : зб-к наук. праць. — Житомир : Вид-во ЖДУ І. Франка, 2010. — С. 146-162; Єринюк Роман. Церковні послання митрополита Лларіона (І. Огієнка) канадського періоду (1947-1972 рр.) / Єринюк Роман // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта : наук. зб-к. Серія історична та філологічна. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2008. — Вип. VI. — С. 41-62.
11. Див.: Верстюк Іван. Універсальність постаті митрополита Лларіона (Івана Огієнка) / Іван Верстюк // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта : наук зб-к. Серія історична та філологічна. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2008. — Вип. V. — С. 15-41.
12. Огієнко Іван. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / Іван Огієнко. — К., 1918. — [Репринтне видання 1918 р. — К. : Абрис, 1991. — 272 с.]

The article highlights the role of Metropolitan Hilarion as a spokesman of the Ukrainian Orthodoxy and its contribution to the development of Ukrainian Studies.

Key words and word-combinations: National Church, the pioneer Ukrainian renaissance, Great Ukrainian.

Отримано: 07.11.2012 р.

УДК 001(477)(092):351.853(477.43)

І. О. Старенький

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ПАМ'ЯТКООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ І. І. ОГІЄНКА НА ПОДІЛЛІ

У статті розповідається про пам'яткоохоронну діяльність Івана Івановича Огієнка під час його перебування на Поділлі.

Ключові слова і словосполучення: І. І. Огієнко, пам'яткоохоронна робота, Поділля, Кам'янець-Подільський, УНР.

Непересічною постаттю в українській історії став Іван Іванович Огієнко. Певні сторінки його життя були пов'язані з Поділлям, де він, зокрема, проводив пам'яткоохоронну роботу. Цього питання торкалися в своїх дослідженнях В. П. Ляхощкий [13] та деякі інші автори. Проте проблема є недостатньо дослідженою.